

Octavian Goga în corespondență. Vol. II. Documente literare. Editura Minerva, 1983, 551 p.; Octavian Goga. Ne învață Mărășeștii. Editura Junimea, Iași, 1983, 222 p.

Problema instrumentarului științific, relevată descori de către istoriografie tocmai datorită necesității de a se cunoaște mai exact stadiul și posibilitățile de extindere pentru atingerea unor atribute calitativ-cantitative la cote valorice superioare, datorate contactului cu știința istorică străină, dobîndește valențe specifice pe tărîmul istoriei literare prin acțiunea de restituire acribă și sistematică a documentelor referitoare la viața și activitatea poetului originar din Rășinari.

Diriguitor competent al destinelor bibliotecii universitare ieșene, bibliograf exeget și editor al corespondenței lui G. Ibrăileanu, îl numim aici pe M. Bordeianu, — trecut în neființă, din păcate, cu numai cîteva luni în urmă, — în colaborare fructuoasă cu un tânăr istoric, Ștefan Lemny, continuă prin volumul prezent travaliul inițiat de către D. Poenaru și V. Netea în 1975, anume publicarea epistolarului O. Goga, aflat la Biblioteca Academiei și Biblioteca Centrală de Stat.

Pe drept cuvînt afirmă autorii în preambulul minim că lucrarea realizată și care include fondul de scrisori achiziționat în 1975, tînde să reunească, într-o editare sistematică și de perspectivă, — mărturie probatorie depun aranjarea și redactarea materialului, în concordanță cu cel din volumul prim —, fragmente din arhiva revistei „Luceafărul” și implicit a unuia din conducătorii acesteia, O. C. Tăslăuanu, considerate dispărute la sfîrșitul primului război mondial. Existînd un precedent în acest sens prin grija migăloasă a cupiului D. Poenaru — V. Netea, autorii ieșeni își însușesc principiile metodologice respective tocmai în ideea menținerii aceluiași eșafodaj capabil să favorizeze demersurile făcute pentru repunerea în circuitul științific a materialului epistolar inedit cu privire la O. Goga. Acestui deziderat raliem și opinia noastră cu privire la depistarea altor valori documentare vizînd activitatea și existența poetului, risipite în fonduri de stat ori colecții particulare și instituirea unei acțiuni unitare la scară națională care, printr-un efort colectiv, ar contribui mult mai eficient la continuarea acțiunii de editare a seriei de corespondență amintită, ca urmare firească în traiectoria altor volume care au intrat deja în patrimoniul de referință al istoriografiei literare autohtone.

Dacă volumul prim al corespondenței lui O. Goga însuma 447 de scrisori, între care se detașau numeric și calitativ, cele 35 din anul 1906, 36 din 1910 și 58 din 1912, pentru intervalul anilor 1899—1934, ediția întocmită de M. Bordeianu și Șt. Lemny, cumulează 398 de mesaje pentru anii 1898—1928: 31 de bucăți din 1905, 34 din 1908, 38 din 1911, 84 din 1912 și 47 din 1913. Corespondența tinereții poetului realizată astfel ilustrează, prin lotul masiv selectat, de proveniențe variate și importanță inegală, — vezi discrepanța dintre numărul scrisorilor trimise și primite —, momente însemnate din viața și activitatea literatului și omului politic la începutul secolului XX.

Fresca vastă cu valoare istorică evidențiată de mesaje redată în volum, îngăduie recenzentului să analizeze în mod sumar lotul de scrisori compartimentate pe emitenți și destinatari. Anumite detalii suplimentare vin să completeze și să continue astfel pe cele existente în volumul de debut din 1975 pentru întregirea tabloului de tinerețe a lui Goga. Un rol esențial îl are I. Chendi, prezent cu un număr identic de rînduri expediate și recepționate (34), care redau aspecte legate de revista „Țara Noastră”, „Astra”, O. C. Tăslăuanu (25). Precizările inedite și utile menționate acum despre O. Goga, dobîndesc încărcătură maximă atunci cînd se subliniază procesul maturizării sale politice, orientată către împlinirea dezideratului națiunii române oprimată din Transilvania timpului respectiv. Varietatea și diversitatea tipurilor și stilurilor mentale evidențiate acum, permit mai buna cunoaștere a unor categorii specifice mediului social autohton transilvan în primele decenii ale veacului nostru și se coroborează astfel plusului de informație despre natura evenimentelor politice de pînă la declanșarea celei dintîi conflagrații armate din anul 1914.

Meritul celor doi specialiști, un filolog și un istoric este cu atît mai mare cu cît aparatul critic, — cu minime inadvertențe datorate firească și inerent acțiunii dificile restitutive —, învederează reușita deplină în rezolvarea unor chestiuni de metodă cu privire la grafia mesajelor, identificarea unor persoane, propuneri de

date pentru anumite scrisori, adnotări de texte, ca și alte operații migăloase, mărunte la primă vedere dar necesare și bine venite pentru cel care pătrunde miezul chestiunii și adîncește astfel studierea unui aspect sau altul din viața și activitatea lui O. Goga.

Apărută deosebit de oportun și sub auspiciile aceleiași edituri, mereu receptivă la validarea în practică a ideii cu privire la editarea unor instrumente științifice pentru istoria noastră literară, lucrarea de față constituie pe drept cuvînt o realizare de proporții, asemănătoare altora de același gen, la fel de bine întocmite, și devenind un „memento“, prin exemplul sugerat, pe seama altor biblioteci universitare. — cum ar fi Clujul, care deține fonduri de corespondență valoroase —, posesoare de materiale documentare aparținînd unor valori ale trecutului politic și cultural românesc și necesare așadar să fie integrate circuitului științific sub forma elaborată a ediției critice.

Am situat deliberat în conexiune cu volumul amintit mai sus, selecția de studii, articole, prefețe și cuvîntări, poezii și corespondență O. Goga pentru epoca dintre luna februarie 1917 și martie 1919, întocmită pertinent de istoricul Stelian Neagoe, din intenția neascunsă de a întregi efectiv, pe această cale, demersul restitativ față de personalitatea poetului, în anul care marchează aniversarea celor 65 de ani de la unirea cea mare.

Studiul introductiv amplu tratează despre Goga ca și partizan al realizării unității naționale în epoca de pînă la 1914, apoi pînă la intrarea României în război, utilizînd fragmentele autobiografice, articolele din presa vremii, ca și jurnalul intim, intitulat sugestiv „Fărîmături dintr-o prăbușire“ (nov.-dec. 1916). Activitatea ziaristică ieșeană a lui Goga, suita de poezii din „Gazeta Ostașilor“, „România“, „România Mare“, „România Nouă“, „La Roumanie“, opiniile despre aliați și inamici, viziunea sa față de starea românilor din Transilvania, refugiul în Europa occidentală și activitatea intensă din cadrul emigrației de la Paris se ilustrează de autor prin pătrunderea laboratorului de creație a omului politic subjugat întrutotul ideii naționale. „Actul de cultură și de dreptate“, realizat într-un criteriu cronologic, însumează 42 de articole, — 9 dintre acestea, identice cu cele din ediția S. Urdea puteau fi menționate în note! —, 10 poezii, 7 scrisori, 2 discursuri, 2 alocuțiuni, 2 cuvîntări și 1 proces verbal, care pledează la unison pentru utilizarea sursei editate și inedite în acțiunea de reconstituire a unor aspecte de viață și de gîndire a poetului și patriotului O. Goga. Demne de subliniat rămîn pîrîghezele făcute de autor în fondurile personale bogate ca și în cele de stat, care ar putea fi adîncite în viitoarea cercetări. Cum ar fi cazul arhivei O. Ghibu, de exemplu.

Fără să solicite un efort comparabil cu cel încorporat de realizarea cuplului M. Bordeianu și Șt. Lemny și urmărind devenirea lui O. Goga pe durata unui spațiu limitat la numai doi ani de zile, Stelian Neagoe relevă, în cadrul selecției prezente, o altă contribuție de referință despre poetul și militantul național aflat la răsrucea unui timp istoric crucial în existența poporului și pămîntului românesc.

STELIAN MÎNDRUȚ

Alexandru Lapedatu, Scriseri alese. Articole. Cuvîntări. Amintiri. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 448 p.

În opera de recuperare și redescoperire a unor valori ale civilizației românești, editura clujeană a contribuit substanțial prin lucrări publicate în cadrul colecției ajunsă de referință și intitulată sugestiv „Restituiri“. Volumele apărute pînă în prezent de peste 15 ani depun mărturie veridică în acest sens. În dese rînduri se procedează corect și onest din punct de vedere științific atunci cînd prin restituiri în cauză, autori, opere și aspecte anatemezate ca „delicate“ într-un interval de timp nefast pentru dezvoaltarea spiritualității românești, erau scoase din „conul de umbră“ și redată în întregime circuitului științific istoric sau literar.

Domeniului restituitiv amintit i se eadreează și lucrarea de față despre viața și activitatea lui Alexandru Lapedatu, ediție prefațată, îngrijită și adnotată de